

การสร้างถิ่นฐาน บ้าน และเรือนคนไทดำ
ไทขาวในเวียดนาม^๑

ฐานันท์ เครือระยา

---

^๑ บทความนี้เรียบเรียงจากการสำรวจพื้นที่เมือง และหมู่บ้านของกลุ่มไทดำเมืองเดียนเบียนฟู และไทขาวเมืองไมโจว เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๙.

๐ บทคัดย่อ

ท่ามกลางความแตกต่างกันของเชื้อชาติ ที่ถูกแบ่งด้วยเส้นกั้นพรมแดน รัฐชาติ ทำให้ชนชาติพันธุ์ไทหลาย ๆ กลุ่ม ถูกตัดขาดสายสัมพันธ์ระหว่างกัน ด้วยการก่อเกิดของประเทศชาติต่าง ๆ ในแถบอนุชาดเนย์นี้เองที่ทำให้เกิดอุดมการณ์ ความเป็นรัฐมากลบกลืนความเป็นเชื้อชาติไทไป แม้ว่ารัฐจะแบ่งแยกความเป็นชาติ ออกจากกัน แต่ความสัมพันธ์ของเชื้อชาติไทที่อยู่ในประเทศต่าง ๆ ในแถบเอเชีย าคาเนย์นั้น กลับไม่สามารถแบ่งแยกความเชื่อและความเป็นไทได้ เพราะคนไทย ในทุกประเทศจะมีรากฐานของภาษาและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกัน

ไทดำ และไทขาวหรือไทด่อน เป็นคนไทกลุ่มหนึ่งที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ทาง ตอนเหนือของเวียดนามและลาว อยู่ในเขตสิบสองจุไท ซึ่งมาจากการประกอบ เข้าด้วยกันของเมืองคนไท ๑๒ เมือง แบ่งเป็นกลุ่มไทดำ ๘ เมือง และไทขาว ๔ เมือง โดยเรียกชื่อตนเองตามเมือง หรือแม่น้ำที่อาศัยอยู่ เช่น ไทเมืองแถน ไทเมืองม่วย ไทเมืองวาด

ไทดำ เป็นกลุ่มไทดั้งเดิมที่อยู่อาศัยคือลุ่มแม่น้ำดำ เรียกตัวเองว่า ไทดำ ส่วนไทขาว เชื่อว่าเป็นชาวไทดำมีเชื้อสายผสมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ตั้งถิ่นฐาน อยู่ทางตอนใต้ของเมืองเดียนเบียนฟู แต่ในช่วงอาณานิคม ชาวยุโรปกลับแบ่ง กลุ่มตามสีสันของเครื่องนุ่งห่มที่สวมใส่ จึงกลายเป็นกลุ่มที่ใส่ผ้านุ่งสีดำ คือไทดำ และนุ่งผ้าสีขาวหรือสีอ่อนคือไทขาวตั้งแต่นั้นมา

ไทขาวและไทดำ มีจุดร่วมทางวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะ การสร้างถิ่นฐาน ครอบครัว และชุมชน ที่อาศัยอยู่ตามเส้นทางแม่น้ำดำ อันเป็น สายน้ำใหญ่ที่หล่อเลี้ยงชีวิตคนไทยมานาน บทความนี้เรียบเรียงจากข้อสังเกต ในการสำรวจพื้นที่เมือง และหมู่บ้านของกลุ่มไทดำเมืองเดียนเบียนฟู และ ไทขาวเมืองโมโจว เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๙ เพื่อนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ความเชื่อ สภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการภูมิปัญญาของชาวไทดำ และไทขาว

ในการสร้างหมู่บ้าน และเรือนที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตรวมถึงสิ่งแวดล้อมรอบตัว ซึ่งพบว่าทั้งชาวไทดำและไทขาวนิยมสร้างเรือนไม้ยกพื้นสูง ใช้วัสดุในท้องถิ่นที่หาได้ง่าย มีพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนสอดคล้องกับวิถีชีวิต แต่เรือนของชาวไทขาวพบว่าไม่มีพื้นที่ห้องผิซัดเจนมากนักเมื่อเทียบกับชาวไทดำ อีกทั้งฝั่งเรือนชาวไทขาวมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ใช้สอยได้หลากหลายกว่าชาวไทดำ ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับแนวคิดความเชื่อของชาวไทขาวที่เริ่มมีการผสมผสานกับวัฒนธรรมอื่น จึงเกิดการยึดหยุ่นมากกว่าชาวไทดำ

◎ Abstract

Among the ethnic diversity which has been divided by national borders, many Tai ethnic groups have been separated. As nations have been established in South East Asia, the ideology of a unified state has concealed the notion of ethnic identity. Even though states separate the ethnic groups, it cannot divide the belief system and Tainess among the ethnic groups living across borders because Tai groups in every country have similar foundation of language and lifestyle.

Tai Dam and Tai Kaw or Tai Dón are a group of Thai who settled in the north of Vietnam and Laos in Sib Song Ju Tai Region consisting of 12 cities of Tai. There are 8 cities of Tai Dam and 4 cities of Tai Kaw. The Tai groups are named according to their city or river location such as Tai Meuang Tan, Tai MeuangMuay, and Tai Meuang Wad.

Tai Dam originally lived near Tai Dam River Basin. They called themselves Tai Dam. For Tai Kaw, it is believed that they were originally Tai Dam who mixed with other ethnic groups. Tai Kaw became established in the south of Dien Bien Phu. In the colonial era, the European classified ethnic groups by the colors of their clothes. The Tai Dam were dressed in black clothes while Tai Kaw were dressed in light colors.

Tai Kaw and Tai Dam have similar forms of culture especially in terms of family and community establishment along the Dam River which is the biggest river that has been nourishing the lives of Tai Dam for a long time. This article is written about the observation of the areas and villages of the Tai Dam in Dien Bien Phu and Tai Kaw in Mai Jow

in 2006 in order to present notions, beliefs, and systems affecting the wisdom of the Tai Dam and the Tai Kaw in village and house establishments corresponding to lifestyle and surrounding environments. It has been found that both Tai Dam and Tai Kaw tend to build their houses with high platforms using local materials. They also have utility space suiting their lifestyle. However, the spiritual tabernacle of Tai Dam can be seen more obviously when compared with Tai Kaw. Additionally, the wall of Tai Kaw is more adjustable to serve a variety of utility space when compared with Tai Dam. This may lead to the notion suggesting that the cultures of Tai Kaw are more flexible to combine with other cultures when compared to Tai Dam.

๐ บทนำ

ทางตอนเหนือของประเทศเวียดนาม มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์มาก เนื่องจากเป็นแหล่งที่พักอาศัยของคนไทหลาย ๆ กลุ่มด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นไทขาว ไทดำ ไทแดง และกลุ่มชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ซึ่งความแตกต่างทางวัฒนธรรมนี้จะส่งผลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในแต่ละพื้นที่ด้วย ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสังเกตว่า ในแต่ละกลุ่มคนนั้น จะมีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่แตกต่างกัน หรือเหมือนกันเช่นไร ซึ่งอิทธิพลของความเชื่อและสิ่งแวดล้อมนั้น เป็นสิ่งที่คอยกำหนดเอกลักษณ์ต่าง ๆ ของกลุ่มคนให้มีความโดดเด่นของตนเอง

การแสดงออกทางเอกลักษณ์เฉพาะตัวนี้ มีรูปธรรมที่เห็นได้ชัดเจนจากการแต่งกาย ประเพณี และที่อยู่อาศัย เป็นต้น ในด้านสถาปัตยกรรม บ้านเรือนที่อยู่อาศัยนั้น เป็นการแสดงออกถึงการดำรงชีวิตอีกด้านหนึ่ง เนื่องจากที่อยู่อาศัยเป็นหนึ่งในปัจจัย ๔ ที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต บ้านของกลุ่มคนต่าง ๆ นั้น จึงสะท้อนถึงตัวตนของชาติพันธุ์นั้น ออกมาอย่างชัดเจน โดยมีปัจจัยทางด้านวิถีคิดและความเชื่อ ประกอบกับสภาพภูมิศาสตร์ เป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์การตั้งถิ่นฐาน

กลุ่มชนชาวไทยในเวียดนาม มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย อาศัยอยู่ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำระหว่างหุบเขา เลี้ยงชีพด้วยการทำการเกษตรกรรม และมีความเชื่อที่แฝงเกี่ยวกับธรรมชาติ ในรูปแบบของผี ซึ่งมีทั้งผีที่เป็นรูปแบบของเทพ คือ ผีแถน และผีที่คุ้มครองบ้านเรือนและคนในครอบครัว คือ ผีบรรพบุรุษ ส่วนกลุ่มคนเวียดนาม ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีอิทธิพลมากที่สุดใเวียดนามนั้น จะมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกับกลุ่มคนไทโดยสิ้นเชิง

๑. การตั้งถิ่นฐานและวิถีชีวิตของกลุ่มชาวไทดำและไทขาว

ในดินแดนสิบสองจุไทย อันเป็นที่อยู่ของชนชาติไทดำและไทขาว มาแต่อดีต เป็นพื้นที่ราบลุ่มกว้างใหญ่ระหว่างหุบเขา ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเวียดนาม ที่เป็นเทือกเขาสูงทอดยาวลงมาจากทางตอนใต้ของจีน เทือกเขาสูง

ที่สำคัญคือ ภูแดนดิน ภูสามเส้า เนื่องจากในเขตนี้เป็นที่ภูเขาสูงจึงเป็นแหล่งที่เกิดแม่น้ำสำคัญ และที่ราบลุ่มแม่น้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง ส่วนสภาพอากาศจะชุ่มชื้นจนถึงแห้งแล้ง เนื่องจากอยู่ใกล้กับเขตร้อนชื้นแถบศูนย์สูตร ในเขตป่าทึบและที่ภูเขาสูงจะมีสัตว์ป่าพืชพันธุ์ธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ จึงทำให้ประชาชนนิยมเลี้ยงชีพด้วยการเก็บของป่าและทำการเกษตร

จากการลงพื้นที่สำรวจตามเส้นทางเมืองต่าง ๆ ที่เป็นที่อยู่อาศัยของชาวไทดำและไทขาว สังเกตได้ว่าการดำรงชีวิตของกลุ่มไทมีความเรียบง่ายปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมด้วยการเพาะปลูกเลี้ยงชีพโดยแต่ละครอบครัวจะมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง เพื่อปลูกพืชเลี้ยงสัตว์พอกินพออยู่ภายในครัวเรือน ส่วนที่เหลือจึงนำไปขาย ส่วนพื้นที่สาธารณะ เช่น หนองน้ำ แม่น้ำ บริเวณป่า ก็จะเป็นที่ของชุมชนในการหาปลาและของป่าได้ร่วมกันในสังคม ดังนั้นความเป็นอยู่ภายในแต่ละหมู่บ้านจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น

พื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำดำ เป็นแหล่งทำการเกษตรที่สำคัญของกลุ่มคนไท
ถ่ายภาพเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๔

๑.๑ การสร้างเมืองของกลุ่มไท

ตามความเห็นของนักวิชาการส่วนใหญ่หลาย ๆ คนต่างก็ให้เหตุผลที่ต่างกันว่าแหล่งที่คนไทอยู่ในปัจจุบันนี้ เป็นที่อยู่แต่เดิมหรือมีการโยกย้ายถิ่นฐาน เนื่องจากมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับต้นกำเนิดของกลุ่มไทที่เป็นตำนานของพญาแถน น้ำเต้าปุง และตำนานเมืองแถน ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของเมืองในกลุ่มไทที่มีความคล้ายคลึงกับเผ่าไทอื่น ๆ ที่อยู่ในจีน หรือลาว ซึ่งการกำเนิดของกลุ่มไทเรื่องการตั้งที่อยู่แต่เดิมนั้นยังเป็นปัญหาที่นักวิชาการยังให้ข้อสรุปที่ชัดเจนไม่ได้ ซึ่งมีอยู่หลายทฤษฎี ดังนี้

๑.๑.๑ ในตำนานเรื่องน้ำเต้าปุง ที่กัญญา ลีลาสัย ได้ศึกษามานั้น ได้กล่าวถึงเรื่องราวของปู่ลางเซิง ขุนเค็กและขุนคาน ได้สร้างบ้านเรือนที่เมืองลุ่มแล้วภายหลังไม่ได้เช่นไรหัวฝี่ จึงทำให้ผีโกรธ บันดาลให้น้ำท่วมบ้านเมือง ทั้งสามครอบครัวจึงพายเรือทวนน้ำไปขอร้องความช่วยเหลือจากพญาแถน ดังนั้นพญาแถน จึงให้อยู่บนสวรรค์ แต่ทั้งสามรู้สึกอึดอัด จึงขอลงมาอยู่เมืองของคนตามเดิม พญาแถนจึงให้มาอยู่ที่ตำบลน่าน้อยอ้อยหนู แล้วมอบควายมาให้ทำนาด้วย ต่อมาในตำบลนี้เกิดฝนน้ำเต้าลูกใหญ่ แล้วโตขึ้นเรื่อย ๆ จนโตเต็มที่ปู่ลางเซิงและขุนทั้งสอง เจาะรูน้ำเต้าออกเป็นสองรู ขุนคานเจาะด้วยเหล็กเผาไฟ ส่วนขุนเค็กเจาะอีกรูด้วยส่ว หลังจากนั้นก็เกิดปรากฏการณ์อัศจรรย์ มีกลุ่มคนออกมาจากรูน้ำเต้าจำนวนมาก พวกเขา ชมู ออกมาทางเหล็กเผาไฟ จึงมีผิวสีดำ เมื่อออกมาแล้วพวกนี้ไปอยู่กระจัดกระจายตามภูเขา และพวกไทที่ออกมาทางรูส่วจะมีผิวขาว แล้วอาศัยอยู่ในที่ลุ่ม คนเหล่านี้ออกมาจากรูน้ำเต้ามากมายถึง ๓ วัน ๓ คืน แต่บางตำนานกล่าวว่ามีการเจาะน้ำเต้าเพียงรูเดียว กลุ่มที่ออกมาก่อนเป็นชาที่ถูกความร้อนจึงมีผิวสีดำ ส่วนพวกที่ออกทีหลังเป็นไทที่มีผิวขาว เนื่องจากออกมาตอนที่น้ำเต้าเย็นแล้ว เมื่อมีคนเป็นจำนวนมากเกิดขึ้นทำให้ปู่ลางเซิง ขุนเค็ก และขุนคานไม่สามารถปกครองดูแลได้ทั้งหมด จึงขอความช่วยเหลือไปยังพญาแถน พญาแถนจึงส่งขุนครุและขุนครองมาช่วยเหลือ แต่ก็ยังไม่สามารถจัดระเบียบได้ ดังนั้นจึงส่งขุนบรมลงมาปกครองพร้อมทั้งชายา

อีกสองนาง คือ นางเอตแคงและนางยมพาลา ชายาทั้งสองได้ให้กำเนิดลูก ๗ คน เมื่อลูกทั้งเจ็ดเติบโตขึ้น ขุนบรมจึงให้แยกย้ายไปปกครองเมืองต่าง ๆ ดังนี้

- **ขุนลอ** อาณาจักรล้านช้าง
- **ขุนยี่ผาลาน** อาณาจักรไทในจีน
- **ขุนสามจูงสง** อาณาจักรหัวพันห้าทั้งหก (บริเวณชำเหนือ)
- **ขุนไสผง** อาณาจักรโยนก
- **ขุนงั่วอิน** อาณาจักรอโยธยา
- **ขุนลกกลม** เมืองเชียงคาน ลาวใต้ (บางตำนานกล่าวว่า เมืองเชียงคานยอสาม บริเวณอาณาจักรมอญ)
- **ขุนเจ็ดเจิง** เมืองเชียงขวาง (บางตำนานกล่าวว่า ได้ครองเมืองต่อจากขุนบรม)

ส่วนในพงศาวดารของเมืองแกลง กลับมีเรื่องราวของน้ำเต่าปุงแตกต่างกันไป โดยเริ่มจากเทพบุตรและเทพธิดา ๕ คู่ ถึงกำเนิดที่จะต้องมาจุติยังโลกมนุษย์ จึงปรึกษากันว่าจะร่วมสร้างบ้านเมืองในแผ่นดินที่ยังเป็นเพียงแต่ท้องทุ่งและป่าเขา จึงได้อธิษฐานให้เกิดน้ำเต่าปุงเพื่อให้ทุกคนได้เข้าไปในนั้น ครั้นแล้วน้ำเต่าก็ลอยมาตกลงที่ภูเขาทางทิศตะวันออกของเมืองแกลง แล้วน้ำเต่าก็แตกออกแล้วแต่ละคู่ก็ออกมาตามลำดับ ข่าแจะ ไทดำ ลาว ฮ่อ และสุดท้ายคือแกว (ญวน) เมื่อออกมาครบแล้ว ทุกคนก็ไปชำระล้างร่างกายและดื่มน้ำในหนองชกหนองฮาย อันเป็นแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ผิวพรรณผ่องใส แต่ข่าแจะกลัวความหนาวจึงไม่ได้ลงไปในหนองน้ำ ทำให้มีผิวเป็นสีคล้ำ และไม่ได้สร้างบ้านเมืองเหมือนคนอื่น ๆ ที่ได้แยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานของตน โดยขุนลอคำได้สร้างเมืองแกลงขึ้น จนสืบสายสกุลถึงขุนบรม ที่มีลูก ๗ คนแล้วแยกย้ายไปปกครองเมืองต่าง ๆ คล้ายกับตำนานน้ำเต่าปุง

อีกตำนานหนึ่งในพงศาวดารเมืองไล ซึ่งเป็นเมืองที่เกิดทีหลัง ได้กล่าวถึงการอพยพของขุนนางจีน แซ่ฟ้อ ชื่อ ฟ้อตายน จากเมืองลิมาเจา ใกล้กับเมืองกวางตุ้ง ที่ได้รับรวบรวมผู้คนแล้วอพยพลงมาเพื่อตั้งถิ่นฐานใหม่ โดยทำการขุดได้

พวกเขา ซึ่งเป็นชนกลุ่มดั้งเดิมที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นราบให้ขึ้นไปอาศัยอยู่บนเทือกเขา ต่อมากลุ่มคนจีนได้ใช้ชีวิตปะปนกับคนกลุ่มไท ที่ตั้งบ้านเมืองอาศัยอยู่ในบริเวณนี้มานานแล้ว มีการแต่งงาน และรับเอาภาษาไทย จนกลายมาเป็นกลุ่มไทขาว^๒

๑.๑.๒ สุภางค์ จันทวนิช และจารุวรรณ พรหมวัง ขำเพชร เห็นว่าเดิมทีเมืองแกลงเป็นเมืองของพวกเขาไทลื้อ เมื่อไทดำตีเมืองและยึดครองในช่วงหลังศตวรรษที่ ๑๓ จึงได้รวบรวมที่ดินแล้วจัดสรรใหม่ในกลุ่มไทดำ^๓ ซึ่งเป็นพื้นที่อันอุดมสมบูรณ์ลุ่มแม่น้ำดำ เมืองไล่นั้นเกิดขึ้นภายหลัง ตั้งอยู่เหนือแม่น้ำดำขึ้นไปแห่งหนึ่ง และอีกแห่งนั้นอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำแดง ซึ่งแบ่งเมืองไทขาวออกเป็นกลุ่มเมืองเหนือและกลุ่มเมืองใต้ กลุ่มเมืองเหนือเป็นกลุ่มไทที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่ในเวียดนามเมื่อศตวรรษที่ ๘-๑๐ บริเวณเมืองไล เมืองสอ เมืองเจียน เมืองถาน ส่วนเมืองไทขาวกลุ่มเมืองใต้ เป็นเมืองโบราณที่มีถิ่นที่อยู่แต่เดิมบริเวณสองฝั่งแม่น้ำแดงและฝั่งตะวันออกของแม่น้ำดำ ที่เมืองเต็ก เมืองสาง เมืองมูน เมืองของ และเมืองแดง

๑.๑.๓ ความเห็นของคนเวียดนาม โดยคำจอง นักวิชาการเวียดนามเชื้อสายไท กลับมองเห็นว่า ชาวไทขาวและไทดำ ได้อพยพลงมาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๘-๑๐ ไทขาวอพยพมาจากต้นแม่น้ำดำ มาตั้งบ้านเมืองที่เมืองไล เมืองแต เมืองสอ เมืองเจียน เมืองจัน ส่วนชาวไทดำนั้นอพยพมาจากต้นแม่น้ำแดง โดยมีท้าวสงและท้าวเงิน เป็นผู้นำมาอยู่ที่เมืองลอ ต่อมาท้าวเงินกลับไปอยู่ยังต้นแม่น้ำแดงตามเดิม แต่ท้าวสงยังปกครองเมืองลอ มีลูกชื่อท้าวลอ แล้วมีหลานซึ่งเป็นลูกท้าวลอ ชื่อท้าวล้านเจือง ในศตวรรษที่ ๑๑ ท้าวล้านเจืองได้นำผู้คนจากเมืองลอไปยังเมืองแกลง จนในศตวรรษที่ ๑๓

^๒ กัญญา ลีลาชัย. ๒๕๔๔. **ประวัติศาสตร์ชนชาติไทย**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิดิทัศน์. หน้า ๓๐๔-๓๐๕.

^๓ สุภางค์ จันทวนิช และจารุวรรณ พรหมวัง ขำเพชร. ๒๕๓๘. **กลุ่มชาติพันธุ์ไทขาว. การศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. หน้า ๒๑๙.

เจ้าฟ้าคำแลบเชื้อสายท้าวล้านเจือง ย้ายเมืองหลวงจากเมืองแดงลงมาที่เมืองม่วย หลังจากนั้นเจ้าฟ้าตาเงิน ผู้เป็นหลานเจ้าฟ้าคำแลบ ได้ปกครองดินแดนไททั้งหมด จนถึงศตวรรษที่ ๑๕ เมืองสงได้กลายเป็นเมืองหลวงแทนเมืองม่วย จนในศตวรรษที่ ๑๖ เป็นต้นมา ดินแดนไทในแถบนี้ก็แยกออกเป็นเมืองเล็กๆ เป็นสหพันธรัฐไท ๑๖ หัวเมือง เรียกว่า ลิบกหจู่ไท^๔

๑.๑.๔ สุมิตร ปิติพัฒน์ ได้เสนอว่าไทดำ เป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำดำและแม่น้ำมา มาแต่เดิม และเป็นกลุ่มที่มีอำนาจสูงสุดต่อมามีพวกคนจีนที่อพยพมาจากมณฑลกว๋างตุ้ง เขามาตั้งถิ่นฐานบริเวณลุ่มแม่น้ำดำ และได้รับเอาวัฒนธรรมไทดำเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน จากการแต่งงานข้ามชนชาติและการติดต่อกัน ทำให้มีการผสมผสานกันระหว่างคนสองกลุ่ม จนกลายเป็นบรรพบุรุษของชาวไทขาวที่ขยายเผ่าพันธุ์มากขึ้นเรื่อยๆ จนก่อร่างสร้างเมืองของไทขาวขึ้น^๕

๑.๑.๕ ภัททิยา ยิมเรวัต เห็นว่า จากหลักฐานทางโบราณคดีที่ค้นพบนั้น ให้น้ำหนักว่าคนไทยตั้งถิ่นฐานและอาศัยอยู่ในดินแดนแถบนี้มาก่อนแล้ว โดยมีการขุดค้นพบแหล่งโบราณคดีที่เป็นหลักฐานสำคัญในเมืองเซินลา ไลโจว โดยนักโบราณคดีชาวเวียดนาม ซึ่งกำหนดได้ว่าเป็นวัฒนธรรมถ้ำ ช่วงสมัยที่สำคัญคือ

- วัฒนธรรมเซินวี (Son Vi) อายุประมาณ ๓๓,๑๕๐-๑๑,๓๓๐ ปีมาแล้ว
- วัฒนธรรมโหบิเนียน (Hoabinhian) อายุประมาณ ๑๔,๐๐๐-๗,๐๐๐ ปีมาแล้ว
- วัฒนธรรมบั๊กโซเนียน (Bacsonian) ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่มีพัฒนาการต่อมา อายุประมาณ ๖,๕๐๐-๔,๐๐๐ ปีมาแล้ว

^๔ คำจอง, ๒๕๓๗. ประวัติศาสตร์และเอกสารไทดำในเวียดนาม. เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ๒๕๓๘. หน้า ๑๙๓-๑๙๖.

^๕ สุมิตร ปิติพัฒน์. ๒๕๔๕. ศาสนาและความเชื่อ ไทดำในสี่สองจุไท. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า ๘.

นอกจากนั้นยังมีการขุดค้นพบเครื่องมือหิน เครื่องมือรูปเกือกม้า และเครื่องมือที่มีปลายแหลม ในเขตเมืองเซินลา ไลโจว โดยท่าน ห่าวันเติน (Hà Văn Tấn) นักโบราณคดีชาวเวียดนาม ตลอดจนมีการค้นพบภาชนะดินเผา และพันธุ์พืชอีกหลายชนิด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของการเพาะปลูก ซึ่งในแถบที่พบหลักฐานนี้ เป็นที่อยู่ของกลุ่มไทที่มีจำนวนประชากรมากที่สุด อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มไทมีพัฒนาการมาตั้งแต่ยุคหิน ในสมัยแรกๆ จะอาศัยอยู่ตามถ้ำและชะง่อนผา ภายหลังเริ่มย้ายถิ่นฐานมาอยู่ริมแม่น้ำ มีการเก็บของป่า ล่าสัตว์ตามธรรมชาติ และพัฒนามาทำการเพาะปลูก^๖

ในอดีตหัวเมืองต่าง ๆ ของไทดำที่มีเจ้าเมืองคนไทปกครองอยู่นั้น มีจำนวนทั้งหมด ๑๖ เมือง แต่ในช่วงที่ประเทศฝรั่งเศสเข้ามาปกครองเวียดนาม และได้มีแบ่งดินแดนกับจีนเมื่อปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ได้ยกเมืองให้จีนไป ๖ เมือง จึงเหลือเพียง ๑๐ เมือง ภายหลังฝรั่งเศสได้ยกระดับหัวเมืองย่อยขึ้นมา เป็นเมืองหลักอีก ๒ เมือง จึงรวมเป็น ๑๒ เมือง และเรียกว่า สิบลองจู่ไท ซึ่งเป็นเมืองที่มีกลุ่มไทขาวหรือไทด่อน อาศัยอยู่ ๔ เมืองและไทดำอาศัยอยู่ ๘ เมืองดังนี้

๑. เมืองแถงหรือเมืองแถน (Diên Biên Phủ)
๒. เมืองควาย (Tuân Giáo) ã
๓. เมืองล่อ (Nghia Lô)
๔. เมืองม่วย (Thuân châu)
๕. เมืองลา (Són La) ó
๖. เมืองมวก หรือเมืองมัวะ หรือเมืองโมะ (Mai són)
๗. เมืองวาดหรือเมืองหวัด (Yên châu)
๘. เมืองถาน (Thân Uyên)
๙. เมืองไล (Lai Châu) เป็นเมืองศูนย์กลางของกลุ่มไทขาว
๑๐. เมืองสอ (Phong Thò)
๑๑. เมืองเต็ก (Phu Yên)
๑๒. เมืองสาง (Môc châu)

จำนวนเมืองทั้งหมดของกลุ่มไทที่กล่าวในข้างต้นนั้น เมืองที่เป็นเมืองของไทขาวคือ เมืองไลซึ่งเป็นเมืองศูนย์กลางของกลุ่มไทขาว เมืองสอ เมืองเต็กและเมืองสางส่วนเมืองศูนย์กลางของกลุ่มไทดำคือเมืองแถนในอดีต คนไทมีการแบ่งกลุ่มของตัวเองตาม ชื่อเมืองที่อาศัยอยู่ เช่น ไทเมืองลอ ไทเมืองสาง เป็นต้น ภายหลังจากชาวตะวันตกเข้ามา มีการใช้สีของชุดที่สวมใส่ และลักษณะทางกายภาพอื่น เป็นตัวแบ่งประเภทของคนไท ตามโลกทัศน์ชาวตะวันตก ทำให้เกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกันของกลุ่มคนไทในพื้นที่ และคนภายนอกที่เข้าไปศึกษาวิถีชีวิตของกลุ่มคนไทในช่วงแรก ๆ

รูปแบบและลักษณะการแต่งกายของชาวไทขาวเมืองไมโจว
และไทดำในเวียดนามเมืองเตียนเบียนฟู ถ่ายภาพเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๔

๑.๑.๖ ยุคติ มุกดาวิจิตร เสนอประเด็นที่น่าสนใจของตำนาน การกำเนิดคนไทที่ได้ศึกษาและสังเกตเห็นความคล้ายคลึงกันของตำนานขุนบรมของพงศวดารล้านนาข้างกับเล่าความเมือง^๙ ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของปัญหา ความขัดแย้งระหว่างผีแถนและมนุษย์ การกำเนิดใหม่ของโลกและมนุษย์จากน้ำเต้าปุง ชื่อของลูกขุนบรมมีความเหมือนกัน จนถึงจำนวนลูกทั้ง ๗ คนของ

^๙ เอกสาร “กัว้มใต้เมือง” แปลเป็นไทย คือ “เล่าความเมือง” เป็นเอกสารประวัติศาสตร์ของไทดำ ที่เน้นเรื่องราวเหตุการณ์สำคัญของบ้านเมือง.

ขุนบรม ที่ระบุทั้งตำนานล้านช้างและตำนานไทดำ สันนิษฐานว่าหากล้านช้างไม่นำเรื่องราวจากไทดำมา ไทดำอาจเป็นผู้นำตำนานมาจากล้านช้าง หรือเป็นไปได้ว่าทั้งไทดำและล้านช้างร่วมกันสร้างตำนานนี้ขึ้น โดยผู้สร้างตำนานได้นำเสนอเรื่องราวให้สัมพันธ์ตามภูมิศาสตร์ที่ตั้งของตน^{๑๐}

จากการศึกษาของนักวิชาการที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่าไทดำมีการบันทึกประวัติศาสตร์ด้วยอักษรของตนเอง โดยมีเรื่องราวของการกล่าวถึงต้นกำเนิดของชาวไทดำตามตำนานน้ำเต้าปุง เป็นวรรณกรรมที่มีร่วมกันกับกลุ่มคนลาว แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทดำกับกลุ่มชนชาติอื่นๆ ในฐานะที่เป็นกลุ่มคนไทด้วยกัน ทั้งนี้ในตำนานยังกล่าวถึงผู้นำที่ส่งลูกหลานไปปกครองยังเมืองต่าง ๆ อันเป็นสัญลักษณ์ถึงการแสดงอำนาจการปกครองและขอบเขตของอาณาจักร รวมถึงเป็นการเน้นย้ำเชื้อสายไทยของตนว่าอยู่ในเมืองใดบ้าง

๑.๒ สภาพภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมในการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มไท

พื้นที่ส่วนใหญ่ทางตอนเหนือของเวียดนาม มีภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสูงสลับกับที่ราบลุ่มแม่น้ำ ที่ราบระหว่างหุบเขา และบริเวณเชิงเขา แม่น้ำสำคัญที่ทำให้เกิดที่ราบอันอุดมสมบูรณ์นี้คือ ที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง และที่ราบลุ่มแม่น้ำดำ ซึ่งเป็นพื้นที่ราบตลอดเส้นทางที่แม่น้ำไหลผ่านพื้นที่ดังกล่าว เป็นลักษณะของที่ราบสูงญวน^{๑๑} ซึ่งมีตลอดแนวตั้งแต่ตอนเหนือจรดตอนใต้ โดยเทือกเขาสูงที่สำคัญคือ^{๑๒}

๑. ภูแดนดิน ภูสามเส้า ในจังหวัดโลโจว ซึ่งเป็นบริเวณที่มีพื้นที่ติดต่อกับประเทศลาว
๒. เทือกเขาฮวงเทียนซิน ในจังหวัดลาวไก ที่ทอดตัวจากตอนใต้ของจีน ไปจนถึงอำเภอเหิงยะไหละ ในจังหวัดเหียนบ้าย

^{๑๐} ยุคติ มุกดาวิจิตร. ๒๕๕๗. **ประวัติศาสตร์ไทดำ : รากเหง้าวัฒนธรรม-สังคมไทย และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้**. กรุงเทพฯ : สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม. หน้า ๓๓.

^{๑๑} ดนัย ไชยโยธา. ๒๕๔๘. **ภูมิศาสตร์ทวีปเอเชีย**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์. หน้า ๒๐๑.

^{๑๒} ภัททิยา ยิมเรวัต. ๒๕๔๔. **ประวัติศาสตร์สิบสองจุไทย**. อ่างแก้ว. หน้า ๑๕.

เพื่อที่เขาส่วนใหญ่อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเวียดนาม ทอดยาวลงมาจากทางตอนใต้ของจีน มีทั้งระดับสูงมากและสูงปานกลาง บางพื้นที่มีระดับความสูงไม่มาก เนื่องจากในเขตนี้เป็นที่ภูเขาสูงจึงเป็นแหล่งที่เกิดแม่น้ำสำคัญที่ไหลลงไปตามที่ราบหุบเขา จึงเป็นทำให้ราบลุ่มแม่น้ำเหล่านี้มีความอุดมสมบูรณ์สูง ส่วนสภาพอากาศในแถบเวียดนามตอนเหนือ นั้นจะมีอากาศชุ่มชื้นจนถึงแห้งแล้ง เนื่องจากอยู่ใกล้กับเขตร้อนชื้นแถบศูนย์สูตร ในเขตป่าทึบและที่ภูเขาสูงจะมีสัตว์ป่าพืชพันธุ์ธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ป่าไม้จะจัดอยู่ในประเภทป่าเบญจพรรณ และป่าสนในเขตพื้นที่ภูเขาสูง

การตั้งถิ่นฐานของคนไทในยุคแรก ๆ จะคำนึงถึงพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ มีที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย มีอาหารและน้ำเพียงพอต่อความต้องการของคนในกลุ่ม ทั้งยังมีพื้นที่ว่างสำหรับทำการเกษตรซึ่งเป็นสิ่งที่คนไทยเรียนรู้จนเกิดความชำนาญมาตั้งแต่อดีต ในช่วงหลังเมื่อมีสังคมใหญ่มากขึ้น ประเพณีและวัฒนธรรมของคนไทจึงเกิดขึ้นตาม เพื่อเป็นกรอบการปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม จึงให้ความสำคัญกับพื้นที่มากกว่า การกำหนดที่อยู่อาศัยเท่านั้น แต่จะรวมถึงพื้นที่ทำกิน พื้นที่ฝังศพ พื้นที่ประกอบพิธีกรรมหรือการละเล่นต่าง ๆ กล่าวคือเมื่อชุมชนเริ่มใหญ่ขึ้นและมีที่ตั้งถิ่นฐานอย่างมั่นคงแล้วก็จะไม่อพยพไปที่อื่นอีก จึงเน้นการสร้างความมั่นคงของชุมชนและความแข็งแกร่งของสถาปัตยกรรม เพื่อให้เป็นสิ่งที่ถาวร ต่อมาเมื่อมีจำนวนคนมากขึ้นจนพื้นที่ในเมืองไม่เพียงพอ จึงมีการโยกย้ายถิ่นฐานออกไป เพื่อสร้างเมืองใหม่ ซึ่งในตำนานเมืองแดงได้กล่าวถึงที่ราบลุ่มในการตั้งถิ่นฐานที่สำคัญของคนไท ซึ่งหนึ่งในสี่นั้นเป็นเมืองแดง มีลักษณะเป็นทุ่งราบใหญ่ที่สุด ในจำนวนทุ่งราบใหญ่ และอีกสามทุ่งราบคือ ทุ่งถาน ทุ่งเด็ก และทุ่งลอ^{๑๓} จากการสันนิษฐานของ อาจารย์ภัททิยา ยิมเรวัต ได้ตั้งข้อสังเกตว่า หากคนไทมีต้นกำเนิดที่เมืองแดงจริงเหมือนในตำนานที่อ้างไว้ ก็จัดว่ากลุ่มไทเป็นชนชาติดั้งเดิมที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บนทุ่งราบเหล่านี้มาก่อนกลุ่ม

^{๑๓} ภัททิยา ยิมเรวัต. ๒๕๔๔. ประวัติศาสตร์สิบสองจุไทย. อ่างแล้ว. หน้า ๒๖.

อื่น ๆ ต่อมาคนไทที่เมืองแกลงได้อพยพไปตั้งถิ่นฐานที่เมืองอื่น ด้วยเหตุปัจจัยหลายอย่าง อาทิ โรคระบาด หรือถูกรุกรานจากกลุ่มอื่น ๆ จนทำให้บ้านเมืองเสียหายยากแก่การปฏิสังขรณ์ใหม่ และที่สำคัญน่าจะมาจากการแสวงหาแหล่งอาหารและน้ำที่อุดมสมบูรณ์ เนื่องจากในสังคมบุพกาลที่คนไทยยังไม่รู้จักวิธีการปลูกพืชก็จะหากินด้วยการเก็บของป่า ล่าสัตว์เป็นอาหาร เมื่อเกิดชุมชนใหญ่ขึ้นความต้องการอาหารก็มากขึ้น ดังนั้น จึงมีกลุ่มคนอพยพออกมาตั้งถิ่นฐานใหม่ จนในช่วงตั้งแต่ศตวรรษที่ ๓ ก่อนคริสตกาลนั้น น่าจะมีคนไทที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ที่อื่น เช่น จีน ได้อพยพลงมาจากตอนบนเข้ามาในดินแดนนี้ แล้วเริ่มตั้งถิ่นฐานในบริเวณทุ่งราบลุ่มหุบเขา จากตำนานไทดำแล้ชาวไทย กกล่าวถึงถิ่นที่อยู่ดั้งเดิมของคนไทยนั้น มีอยู่ ๓ บริเวณที่สำคัญ คือ^{๑๔}

๑. บริเวณน้ำอูป่าฝาง ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นเมืองแกลงดั้งเดิมอีกเมืองหนึ่งอยู่ในประเทศจีน การตั้งชื่อว่าเป็นเมืองแกลงนั้น จิตร ภูมิศักดิ์ ได้อธิบายว่า เป็นเคล็ดอย่างหนึ่งของคนไท ที่เชื่อว่าจะบันดาลให้เมืองของตนเป็นศูนย์กลางของเมืองต่าง ๆ แสดงถึงความยิ่งใหญ่และการมีอำนาจ เนื่องจากเมืองที่ใช้ชื่อนี้ได้ ก็มีแต่เมืองของผู้มีศักดิ์สูงในโคตร หรือผู้นำดั้งเดิม

๒. บริเวณหัวแต่น้ำนา เมืองบ่อแต้ ซึ่งเป็นดินแดนในประเทศจีน

๓. บริเวณหัวด้าวน้ำแดง เมืองอมเมืองอาย เมืองตุ่มฮวาง ปัจจุบันคือจังหวัดวันนามในประเทศจีน

จากบริเวณทั้งสามแห่ง ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นที่อยู่ของคนไทในจีนที่สำคัญพื้นที่หนึ่งตั้งแต่ ในอดีต จนถึงปัจจุบัน ดังนั้นพอจะกล่าวได้ว่า ได้มีกลุ่มคนไทที่มาจากเมืองทั้งสามในทางตอนเหนือลงมายังพื้นที่ของกลุ่มไทในเวียดนามนี้ ได้อพยพลงมาจากตามตำนานของไทยและไทดำที่บ้านทึก เรื่องราวการเคลื่อนย้ายของคนกลุ่มอื่น ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำสำคัญ อันเป็นพื้นที่ดั้งเดิมของของไทดำ และชาวไทยจนเกิดปฏิสัมพันธ์

^{๑๔} ภัททิยา ยิมเรวัต. ๒๕๔๔. ประวัติศาสตร์สิบสองจุไทย. อ่างแล้ว. หน้า ๒๗-๒๘.

ระหว่างคนทั้งสองกลุ่ม จึงทำให้มีความสัมพันธ์อันดีและการผสมผสานเชื้อสายระหว่างกลุ่มคนไทเหล่านี้ต่อมาจึงเกิดเป็นรัฐไทที่มีเจ้าเมืองปกครองหัวเมืองต่าง ๆ

ไทดำ และไทขาว เป็นคนไทกลุ่มอีกกลุ่มนิยมตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยในแถบที่ราบลุ่มหุบเขา ที่มีเลียบบตลอดสองข้าง ซึ่งแม่น้ำที่สำคัญคือแม่น้ำดำ หรือ น้ำแต ตามภาษาไทย หรือ ซงดา ในภาษาเวียดนาม โดยทั่วไปแล้วไทดำและไทขาวจะมีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน แต่จะต่างกันบ้าง ที่ความเชื่อเรื่องการนับถือผี ภาษา และการแต่งกาย เช่น ไทดำจะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่กลุ่มไทขาวไม่มี คือการใช้ผ้าเปียว ซึ่งเป็นผ้าคลุมศีรษะสำหรับสตรีที่แต่งงานแล้ว เป็นต้น

๒. ลักษณะทางสังคมของกลุ่มไท

กลุ่มคนไทนั้น มีรากฐานความเป็นระบบสังคมแบบเครือญาติ คำว่าครอบครัวจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการเป็นครอบครัวใหญ่ ที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างคนในครัวเรือนอย่างเหนียวแน่น เนื่องจากในสังคมยุคโบราณ การดำรงชีวิตในเขตอากาศร้อนชื้นนี้มีความเสี่ยงในการตายด้วยโรคภัยไข้เจ็บและสัตว์มีพิษสูงมาก ทั้งยังต้องหาอาหารเลี้ยงชีพด้วยความยากลำบาก ดังนั้นการมีเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้มีชีวิตอยู่รอดได้อย่างปลอดภัย แม้ในปัจจุบันจะมีวิธีการดำรงชีวิตที่สะดวกสบายขึ้น แต่ความสัมพันธ์ของเครือญาติในสังคมชนบทนั้นก็ยังคงฝังรากฐานลึกอยู่เช่นเดิม

โลกทัศน์ในการจัดระเบียบสังคมเครือญาติแบบดั้งเดิมของคนไทคือ “ด้านาย” แบ่งย่อยออกเป็น ๒ สาย^{๑๕} คือ สาย “แม่ลวง” และ สาย “แม่นก” ซึ่งเป็นตัวแทนสัญลักษณ์ของต้นกำเนิดตระกูลที่มีอิทธิพลต่อการนับถือฝ่ายแม่ โดย “ด้าแม่ลวง” มีฝ่ายชายเรียกว่า “ตา” ฝ่ายหญิง “นาย” ส่วน “ด้าแม่นก” มีฝ่ายชายเรียกว่า “ปู่” ฝ่ายหญิงเรียกว่า “ย่า” โดยมีระบบการสืบทอดสายสัมพันธ์ที่เกิดในแต่ละด้า เรียกว่า “หว่า” หรือ “สายแถวแนวเลือด” หมายถึง สมาชิก

^{๑๕} จัตรีทิพย์ นาถสุภา และพิเชฐ สายพันธ์ บรรณานุกรม. ๒๕๕๓. **ทฤษฎีบ้านเมือง ศาสตราจารย์คำจอง กับการศึกษาชนชาติไท**. กรุงเทพฯ : ด่ายสุทธา การพิมพ์ จำกัด. หน้า ๓๔-๓๓.

ที่อยู่ในสายหว้าเดียวกัน ก็จะนับถือด้าอ้ายน้องเดียวกัน และมีข้อห้ามว่า ด้าอ้ายน้องเดียวกันไม่ให้แต่งงานร่วมในกลุ่ม จึงมีการแต่งงานกันของคนละสายหว้า และข้ามด้า

เมื่อด้าทั้งสองสายอยู่ในระบบเครือญาติกันแล้ว หมายถึงฝ่ายหญิงของด้าแม่หลวงได้มาแต่งงานกับฝ่ายชายของด้าแม่นก ทำให้เกิดคู่ความสัมพันธ์ในระบบครอบครัวคือ “อ้าย-อี” โดย “อ้าย” คือพี่ที่มาจากด้าแม่นก และ “อี” คือเมียที่มาจากด้าแม่หลวง เมื่ออ้ายอีมีลูกด้วยกัน ชื่อเรียกของพ่อแม่อ้ายจึงใช้ “ปู่-ย่า” ตามที่มาจากด้าแม่นก ขณะเดียวกันพ่อแม่ของอีเรียกว่า “ตา-ยาย” (หรือตา-ยาย) ตามด้าแม่หลวง ซึ่งการนับถือด้าจึงเสมือนการให้น้ำหนักกับโคตรตระกูล ยกตัวอย่างตระกูลของไทยดำ คือ “สิง” เป็นชื่อเรียกของตระกูลต่างๆ เช่น สิงล่อ สิงเลื่อง ฯลฯ ที่สืบเชื้อสายและให้ความสำคัญกับการนับถือสายตระกูลพ่อเป็นสำคัญ ภายหลังจึงกลายเป็น “ด้าปู่” ที่ให้ความสำคัญกับด้าฝ่ายชาย

ในกรณีของตระกูลผู้ปกครองที่มาจากสกุลล่อ และสกุลคำ หรือ ไทเรียก สิงล่อ สิงคำ ซึ่งการสืบทอดตำแหน่งเจ้าครองเมืองจะเป็นไปตามความเชื่อของไทยดำที่ถือผีฝ่ายพ่อ ดังนั้นลูกชายจะได้รับตำแหน่งต่อไป ส่วนผีฝ่ายแม่นั้น แม้จะไม่มีบทบาทและความสำคัญมากนัก แต่ก็มีความใกล้ชิดจิตวิญญาณทางฝ่ายแม่

ดังนั้นการถือเอาสายเครือญาติของไทยดำ จะเริ่มจากการแต่งงานของลูกชายในบ้าน แล้วรับเอาลูกสะใภ้เข้ามาในครอบครัว ซึ่งลูกสะใภ้จะถือเป็นสมาชิกใหม่ของครอบครัวนี้ และจะเปลี่ยนไปนับถือผีบรรพบุรุษของฝ่ายชาย เมื่อทั้งสองครอบครัวมีความสัมพันธ์กันระหว่างการแต่งงานแล้ว จึงถือว่ทั้งสองครอบครัวนี้เป็นเครือญาติกัน

ความแตกต่างระหว่างการนับถือฝ่ายญาติของไทยดำและไทขาว จะต่างกันว่า คนไทยดำจะให้ความสำคัญกับด้าฝ่ายชายมากกว่าไทขาวที่จะให้ความสำคัญกับด้าฝ่ายหญิงกล่าวคือเมื่อมีการแต่งงานกันระหว่างสองตระกูลของไทยดำ ฝ่ายชายจะต้องไปอยู่บ้านฝ่ายหญิงเป็นการชั่วคราว เพื่อช่วยพ่อแม่

ฝ่ายหญิงทำนาและใช้แรงงานตามเวลาที่ตกลงกันได้ เรียกว่าอยู่เขย เมื่อผ่านช่วงเวลานั้นแล้ว ฝ่ายชายก็จะพาฝ่ายหญิงเข้าไปอยู่ที่เรือนของตนเป็นการถาวร และฝ่ายหญิงก็ต้องเปลี่ยนมาถือผีฝ่ายชายแทน หากบ้านทางฝ่ายหญิงมีลูกสาวคนเดียว และจะต้องสืบสายการนับถือผีของตนด้วยแล้ว ฝ่ายชายจะอนุญาตให้ยังคงนับถือผีฝ่ายหญิงควบคู่กันได้ แต่จะต้องสร้างเฮือนเซอ หรือ หิ้งผี ไว้ภายนอกเรือนเท่านั้น เพราะผีฝ่ายหญิงที่เป็นผีคนละสายตระกูลไม่สามารถขึ้นไปอยู่ร่วมกับหิ้งผีฝ่ายชายภายในเรือนได้ ดังนั้นวิธีการนี้ช่วยสร้างความสัมพันธ์ของสองครอบครัวโดยการแต่งงานกัน ซึ่งจะทำให้ทั้งสองฝ่ายนี้เชื่อมโยงกันได้ และเป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดมากกว่าการอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน เพราะถือว่าการดองกันนั้นสำคัญมากกว่าการรู้จักกันในฐานะเพื่อนบ้าน สามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้อย่างเต็มที่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าทั้งสองฝ่ายเกิดผลประโยชน์ร่วมกันในบริบทของความเป็นญาติเดียวกัน

การให้ความสำคัญกับระบบเครือญาติ ทำให้กลุ่มไททั้งไทขาว และไทดำต่างก็มีการตั้งถิ่นฐานที่คล้ายกัน กล่าวคือ ภายในหมู่บ้านจะสร้างบ้านเรือนของเครือญาติเดียวกันในบริเวณที่ใกล้กัน ดังนั้น ภายในหมู่บ้านหนึ่ง ๆ จึงมีเครือข่ายของหลายตระกูลที่เป็นญาติเดียวกัน ซึ่งเกิดจากการดองหรือการแต่งงาน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งในกรณีนี้ อาจเป็นไปได้ว่าการตั้งชุมชนในระยะแรกมีเพียงไม่กี่ครอบครัวเท่านั้นที่อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน จากนั้นมีการแต่งงานข้ามสายตระกูล และสืบสายเลือดต่อ ๆ กันไปจนกระทั่งจำนวนของประชากรในพื้นที่นั้นเพิ่มขึ้น และมีการแตกสายตระกูลออกไปมากขึ้น จนก่อตั้งเป็นชุมชนหมู่บ้าน และเป็นเมืองตามลำดับ

๓. บ้าน และเรือนของไทดำ ไทขาว

ลักษณะร่วมของการสร้างบ้านในกลุ่มไท ไม่ว่าจะเป็น ไทดำ ไทขาว ไทใหญ่ ไทลื้อ ไทจีน ก็ตาม รูปแบบบ้านจะคล้ายคลึงกัน คือเป็นเรือนไม้ยกพื้นสูง มีใต้ถุน มีส่วนที่เป็นชานและตัวเรือน นอกจากนี้ภูมิศาสตร์ที่ตั้งของหมู่บ้านยังนิยมสร้างบริเวณที่ราบลุ่มริมแม่น้ำอีกด้วย ทั้งนี้เป็นหลักการทางธรรมชาติ

ที่เหมาะสมสำหรับการใช้น้ำเพื่ออุปโภคบริโภค เนื่องจากกรกรกลุ่มไทม์อาซิฟ ทำนาเป็นหลัก จึงต้องการแหล่งน้ำในการปลูกข้าว จึงเป็นปัจจัยสำคัญให้เลือกทำเลที่ตั้งอยู่ใกล้แหล่งน้ำ ทั้งนี้คนไทยนิยมกินข้าวเป็นอาหารหลัก ดังนั้นลักษณะการกินจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้วิถีชีวิตของคนต้องปรับตัวตามการปลูกข้าว จะได้ผลดีต้องอาศัยน้ำและดินที่เหมาะสม กล่าวคือดินที่ใช้ในการปลูกข้าว จะต้องอุ้มน้ำและจะต้องใช้น้ำในปริมาณมาก ดังนั้นที่ราบลุ่มแม่น้ำจึงเป็นแหล่งที่ดีในการปลูกข้าว เพราะมีน้ำไหลผ่านตลอดทั้งปีและเป็นพื้นที่ราบที่สามารถเก็บกักน้ำในนาข้าวได้

เมื่อวิเคราะห์สภาพทางภูมิศาสตร์ของการตั้งบ้านเรือนในกลุ่มไทนั้น แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดีดังประเด็นต่อไปนี้

- การสร้างบ้านไม้ยกพื้นสูงอยู่ริมแม่น้ำ มีส่วนช่วยในการป้องกันน้ำท่วมถึงแม้ฤดูน้ำหลาก
- การตั้งเมืองอยู่ที่ราบลุ่มระหว่างหุบเขา จะช่วยป้องกันแรงลมพายุ เนื่องจากมีทิวเขาสูงเป็นแนวกันไว้
- การสร้างบ้านอยู่บริเวณเชิงเขา ทำให้อากาศภายในบ้านถ่ายเทสะดวก เพราะลมที่พัดลงมาจากยอดเขา

หมู่บ้านหรือเมืองของไทยดำและไทขาวนั้นตั้งอยู่ในที่ราบลุ่มแม่น้ำระหว่างหุบเขา ดังนั้นจึงมีลักษณะเป็นซึ่งเป็นพื้นที่ราบที่ไม่ค่อยกว้างใหญ่มากนัก การจัดสรรพื้นที่ทำกินจึงเป็นส่วนสำคัญ ดังจะเห็นได้จากการสร้างเรือนรวมกันเป็นกลุ่มบนที่ราบเชิงเขา ซึ่งเป็นส่วนที่อยู่สูงขึ้นมาจากที่ทำนา ส่วนพื้นที่บริเวณป่านั้นจะไม่มีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน เนื่องจากเชื่อว่าเป็นที่อยู่ของผี ดังนั้นพื้นที่ป่าเหวจึงเป็นที่สูงขึ้นมาจากหมู่บ้าน ในบริเวณที่ดอนเชิงเขา โดยลักษณะพิเศษของหมู่บ้านไทยดำและไทขาว คือ

๑. ลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ มีทำเลเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำไหลผ่าน ดังนั้น หมู่บ้านจะอยู่ระหว่างกลางของภูเขาสูงชันทั้งสองด้าน ซึ่งจะไม่พบกลุ่ม

ไทสร้างบ้านอยู่ตามสันเขาหรือที่สูงเลย อีกทั้งผังหมู่บ้านกระจายตัวเรียงตามทางยาวของแม่น้ำ เพื่อสะดวกต่อใช้น้ำอุปโภค บริโภค

๒. การตั้งบ้านเรือนจะกระจุกตัวอยู่ในบริเวณเดียวกันบนที่ราบเชิงเขาหรือเป็นที่ดอน ส่วนที่ทำการเกษตรจะอยู่บริเวณริมแม่น้ำซึ่งเป็นที่ต่ำลงมา โดยที่ดินในการทำเกษตรจะแยกออกมาคนละส่วนไม่ปะปนกับพื้นที่สร้างบ้านเรือนในหมู่บ้าน เมื่อชาวบ้านออกไปทำงานก็จะเดินทางออกจากบ้านเรือนของตนไปยังที่นา ซึ่งจะอยู่ใกล้กัน

๓. ถัดจากบริเวณหมู่บ้านขึ้นไปทางเนินเขา ก็จะเป็นที่ป่า ตามความคิดของคนไทดำเชื่อว่า ป่าคือที่อยู่ของผี ซึ่งเป็นที่ศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้นบริเวณนี้จึงเป็นป่าเฮ่ว หรือป่าช้า ที่ใช้ในพิธีกรรมฝังคนตาย โดยมีการถวายหรือทำบุญให้ศพด้วยการสร้างบ้านหลังเล็ก ๆ ไว้ครอบหลุมศพ หรือเรียกว่า เฮือนเฮ่ว

๔. กลุ่มคนไท มีความสามารถในการจัดสรรน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นพื้นที่ราบ ไม่สามารถสร้างทางกั้นน้ำได้สะดวกนัก จึงใช้วิธีการทำกั้นหินวิดน้ำ หรือ หลุก ในการปันน้ำเข้าสู่ที่นา ระบบการจัดการน้ำนี้เรียกว่า “เหมือง ฝ่าย หลาย ริน”^{๑๖} มาจาก เหมือง คือ คลองส่งน้ำ ฝ่าย เป็นเขื่อนกั้นน้ำและกักเก็บน้ำ หลาย คือคันดินหรืออาจจะเป็นก้อนหินขนาดใหญ่ที่ใช้กั้นเพื่อลดน้ำ และ ริน คือท่อส่งน้ำไปยังแปลงนา รินในระยะแรกน่าจะเป็นไม้ไผ่ ต่อมามีการปรับใช้เป็นที่โลหะแทนซึ่งบริเวณที่กลุ่มคนไทอาศัยอยู่นี้ ทำได้ตลอดทั้งปีหากมีน้ำมากพอ เมื่อทำการเก็บเกี่ยวแล้วก็ยังสามารถทำการปลูกพืชต่อได้อีกโดยไม่รอให้ที่ดินว่างเปล่า ดังนั้นในแถบนี้จึงถือเป็นผู้อาวุณูที่สำคัญของประชากรในประเทศเวียดนาม

คนไทดำและไทขาว เรียกคำว่า “บ้าน” และ “เรือน” คนละความหมาย “บ้าน” หมายถึงหมู่บ้าน ที่มีกลุ่มเรือนหลายหลังอยู่รวมกัน มีขอบเขตหมู่บ้านที่ชัดเจน รวมถึงที่นา ลำน้ำ หนอง ป่าเฮ่ว และป่ารอบ ๆ หมู่บ้าน ส่วน “เรือน” คือที่อยู่อาศัยของคน ดังนั้นในบทความนี้จะใช้ คำว่า “บ้าน และ เรือน” ตามความหมายดังกล่าว

^{๑๖} ภัททิยา ยิมเววัต. ๒๕๔๔. ประวัติศาสตร์สิบสองจุไทย. อ่างแล้ว หน้า ๕๑.

๓.๑ รูปแบบและลักษณะเรือนไทดำ

เป็นเรือนไม้ยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่ว มีบันไดขึ้นสองทาง คือด้านหน้าเรือน และด้านหลังเรือน วัสดุที่ใช้ สร้างจากไม้จริงและไม่ผสมกัน มีส่วนประกอบ อยู่ ๓ ส่วนที่ชัดเจน คือ เฉลียง หรือกว้าน อยู่ทางด้านหัวเรือน ส่วนกลางเรือน จะเป็นที่อยู่หลับนอน มีการกั้นผนังด้วยไม้อย่างแน่นหนา ซึ่งสามารถแบ่งย่อย ออกได้ ๒ แบบคือ

๑. แบบหลังคาโค้งทรงกระดองเต่า ซึ่งเป็นแบบดั้งเดิม มีหลังคา คลุมต่ำลงมาจากผนังเรือน ไม้ไม่ไผ่เป็นโครงสร้างและส่วนประกอบอื่นๆ ของเรือน

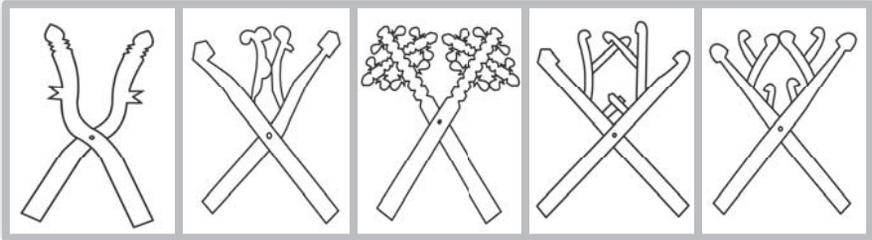
๒. แบบหลังคาหน้าจั่วตรง ซึ่งเป็นรูปทรงของเรือนในสมัยนี้ ไม้จริง เป็นโครงสร้าง ส่วนไม้ไผ่จะใช้เป็นส่วนประกอบอื่นๆ เช่น ฝาเรือน ระเบียบ เป็นต้น

ในสังคมที่เคร่งครัด ผู้หญิงจะสามารถใช้ได้เพียงบันไดทางหลังเรือน เท่านั้น ส่วนใหญ่บันไดของเรือนที่อยู่ในชนบทจะไม่มีราวบันได แต่บันไดของ เรือนที่อยู่ในเมืองจะเพิ่มความปลอดภัย และความสวยงาม ในการตกแต่งราว บันไดด้วยการฉลุไม้อย่างง่าย ๆ วัสดุที่ใช้ ทำหลังคาจะเป็นหญ้าคา กระเบื้องทรง เหลี่ยม หรือกระเบื้องว่าว และกระเบื้อง ลอน บางทีก็จะพบกระเบื้องที่ทำมาจาก หินชนวน ซึ่งวัสดุเหล่านี้จะประยุกต์ ใช้ตามสิ่งแวดล้อมและความนิยมของ แต่ละเมือง ในเขตชนบทจะนิยมใช้หญ้า คาungหลังคา ส่วนเขตเมืองก็จะใช้กระเบื้อง แทน ตรงจั่วเรือนด้านหน้าเรือนมีเขา กูดประดับอยู่ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของเขาควาย ทำจากไม้เป็นรูปแบบที่ต่างกันไปตาม

เรือนไทดำหลังคาหน้าจั่วแบบปัจจุบัน
เมืองเดียนเบียนฟู
ถ่ายภาพเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๙

ความต้องการของเจ้าของบ้านและช่าง ซึ่งสัมพันธ์กับฐานานาคักดีของเจ้าของเรือน^{๑๗} ปัจจุบันจะทำมาจากไม้สองชิ้นวางไขว่กันแล้วแกะลวดลาย

รูปแบบของเขากูดที่ทำมาจากไม้แกะเป็นลวดลายต่างๆ คัดลอกลวดลายจากเขากูดที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์สถานอย

๓.๑.๑ ส่วนประกอบของเรือนโตดำ

เสา ไม้จริงทั้งท่อนมาตากให้เรียบเป็นทรงกระบอก มีความยาวตั้งแต่พื้นจนถึงชายหลังคา ลักษณะการตั้งเสาคจะไม่ใช้วิธีการฝัง แต่จะวางบนก้อนหินขนาดใหญ่โดยไม่มีกรยึด ปัจจุบันมีการปรับมาใช้ฐานรองที่ทำได้สะดวกโดยการหล่อเทปูนซีเมนต์ให้สูงขึ้นมาในระดับหนึ่งแล้วจึงนำเสาวางไว้บนฐานซีเมนต์นั้น

การวางเสาเรือนโดยใช้ก้อนหินเป็นฐาน

^{๑๗} วีระ อินพันทัง, ต้นข้าว ปาณินท์, อภิรติ เกษมสุข, โชติมา จตุรวงศ์, ๒๕๔๗. **สรุปผลงานวิจัยโครงการส่งเสริมกลุ่มวิจัย สกว. โครงการภูมิปัญญา พัฒนาการ และความสัมพันธ์ระหว่างกันของเรือนพื้นถิ่นไทย-ไท : คุณลักษณะของสถาปัตยกรรมสิ่งแวดล้อมในเรือนพื้นถิ่น.** กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. หน้า ๑๒-๑๓.

โครงสร้างเรือน ใช้ไม้จริงเช่นเดียวกับเสา ซึ่งมีทั้งการใช้ไม้ทรงกลม ทั้งท่อน และปรับแต่งไม้ให้เป็นทรงสี่เหลี่ยม วิธีการประกอบชิ้นส่วนต่างๆ นั้น จะใช้ลิ้มและเดือย โดยช่าง จะใช้ลิ้มในการเจาะรูไม้ และทำสลักเพื่อประกอบ ไม้เข้าด้วยกัน วิธีการนี้ จะทำให้โครงสร้างของ เรือนแข็งแรง ในส่วนของ โครงสร้างหลังคาจะใช้ไม้ไผ่ ในการยึดกระเบื้องและ หน้าคา เพราะเป็นวัสดุที่มี ขนาดเล็กและเบา ช่วยลด น้ำหนักของหลังคาเรือนได้

โครงสร้างช่อ แป และเครื่องหลังคา

ฝาและพื้นเรือน มีการผสมผสานของวัสดุในการทำฝาเรือน หลากหลายชนิด ตามความเหมาะสม รสนิยม และสิ่งแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่น โดยวัสดุที่นิยมใช้ก็คือไม้จริงที่แปรรูปเป็นแผ่นแล้ว ไม้ไผ่สานหลากหลายลวดลาย และฝาที่ทำมาจากดินผสมกับฟางพอกทับบนโครงไม้ไผ่ ส่วนไม้กระดานที่ใช้ทำ พื้นเรือนเป็นไม้จริงที่แต่งทรงให้เป็นแผ่น บางหลังใช้ไม้ไผ่ทั้งลำต้น สับไม้ให้เป็น ผิวนุ้เป็นพื้นเรือน ซึ่งวัสดุที่เรือนแต่ละหลังใช้ก็จะขึ้นอยู่กับฐานะด้วย ส่วนใหญ่ เรือนที่มีขนาดใหญ่จะใช้ไม้จริงและเรือนที่มีขนาดเล็กหรืออยู่ในชนบท จะใช้ไม้ไผ่

๓.๑.๒ พื้นที่ใช้สอยในตัวเรือน

ภายในตัวเรือน เป็นที่โล่งตามแนวยาว จำนวนของห้องเสา จะเป็นเลขคี่ ตามความเชื่อที่เป็นมงคล^{๑๔} มีการแบ่งส่วนของห้องนอนไว้ตาม

^{๑๔} วีระ อินพันทัง, ต้นข้าว ปาณินท์, อภิรดี เกษมสุข, โชติมา จตุรวงศ์, ๒๕๔๗. **สรุปผลงานวิจัยโครงการส่งเสริมกลุ่มวิจัย สกว. โครงการภูมิปัญญา พัฒนาการ และความสัมพันธ์ระหว่างกันของเรือนพื้นถิ่นไทย-ไท : คุณลักษณะของสถาปัตยกรรมสิ่งแวดล้อมในเรือนพื้นถิ่น**. อ่างแล้ว, หน้า ๑๓-๑๔.

ช่วงเสาในแนวยาวด้วย ห้องนอน
กันตามช่วงเสา ซึ่งจะทราบจำนวน
สมาชิกที่อาศัยอยู่ตามห้องที่กัน
ด้วยผ้าม่าน ห้องแรกของบ้านจะ
เป็น “กะลอหอง” คือห้องของผี
ประจำตระกูล ส่วนห้องนอนของ
ผู้อาวุโส หรือพ่อแม่ จะอยู่ถัดมา
จากนั้นก็จะเป็นห้องของลูกคนโต
ไล่มาจนถึงลูกคนเล็ก และส่วนท้าย
เรือนคือชาน

ห้องนอนภายในตัวเรือนไทดำเมืองเดียนเบียนฟู
ถ่ายภาพเมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๙

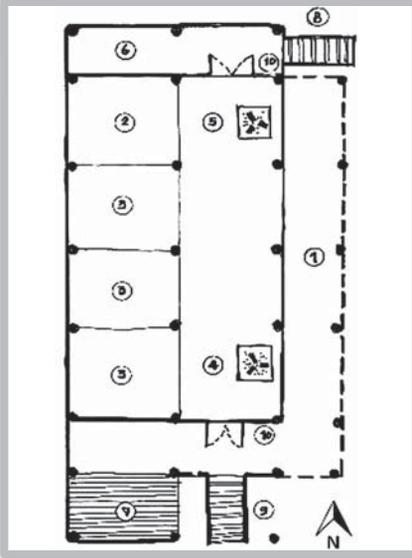
เรือนครัว เดิมที่เรือนคนไทดำไม่มีเรือนครัวแยกออกมาอย่างเป็น
สัดส่วนเหมือนดังเช่นในปัจจุบันที่สร้างเรือนครัวแทนชาน เพราะเตาหรือไฟใน
ภาษาไทดำนั้นจะอยู่ภายในตัวเรือน โดยเตามีลักษณะเป็นกระบะทรงสี่เหลี่ยม
มีก้นหินวางอยู่ ใช้ฟืนและถ่านเป็นเชื้อเพลิง ซึ่งเตาแบบนี้เหมือนกับที่คนไทย
ใช้กันในสมัยก่อน เหนือเตาขึ้นไปจะมีไม้ไผ่สานเป็นแผงห้อยอยู่ เพื่อเก็บข้าว
ของเครื่องใช้ และวัตถุดิบเครื่องปรุงที่ใช้ประกอบอาหาร

เตาจี (เตาไฟ) ในเรือนไทดำ

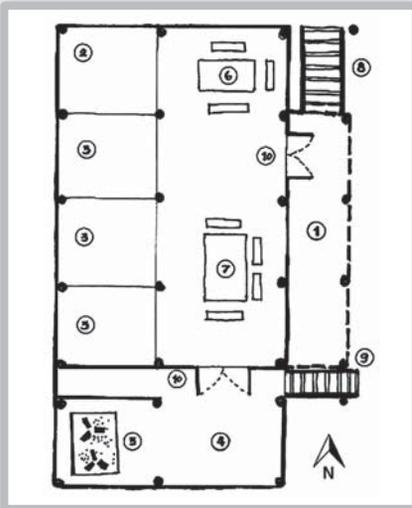

เรือนครัวจำลองที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์ฮานอย

- ๑ ระเบียง
- ๒ กะลอบทอง (ห้องผี)
- ๓ ห้องนอน
- ๔ เต้าไฟผู้หญิง
- ๕ เต้าไฟผู้ชาย
- ๖ กว้าน (เจดีย์)
- ๗ ซานแดด
- ๘ บ้านไต่หน้าเรือน
- ๙ บ้านไต่หลังเรือน
- ๑๐ ประตู

ผังเรือนไทดำแบบหลังคาโค้งทรงกระดองเต้า

- ๑ ระเบียง
- ๒ กะลอบทอง (ห้องผี)
- ๓ ห้องนอน
- ๔ ครุฑไฟ
- ๕ เต้าไฟ
- ๖ ที่รับแขก
- ๗ ที่กินข้าว
- ๘ บ้านไต่หน้าเรือน
- ๙ บ้านไต่หลังเรือน
- ๑๐ ประตู

ผังเรือนไทดำแบบหลังคาแบบหน้าจั่วตรง

๓.๒ รูปแบบและลักษณะเรือนไทขาว

ลักษณะเป็นเรือนไม้ยกพื้นสูงเช่นเดียวกับเรือนไทดำ แต่ไม่สามารถระบุการแบ่งพื้นที่ใช้สอยได้ชัดเจน เพราะรูปแบบเรือนมีหลากหลายมากกว่าไทดำมากมีการประยุกต์และดัดแปลงต่อเติมส่วนต่างๆ ของเรือนมากกว่า กล่าวคือการต่อเติมเรือนของไทดำจะขยายออกไปในแนวยาวอย่างเป็นแบบแผนตายตัว แต่เรือนไทขาวมีการขยายเรือนออกไปทั้งด้านข้างและด้านหลังของตัวเรือน หากมองโดยรวมแล้วก็สามารถจำแนกออกมาได้เป็น ระเบียบ และตัวเรือน

ในส่วนที่เป็นระเบียบจะมีขนาดเล็ก และอยู่ตรงบันไดทางขึ้นหน้าเรือน ซึ่งเป็นส่วนที่เชื่อมระหว่างตัวบ้านกับบันได ทางขึ้นเรือนมีบันไดอยู่สองแห่งคือ หน้าเรือนและหลังเรือน บันไดหน้าเรือนจะเชื่อมกับระเบียบส่วนบันไดหลังเรือนเชื่อมกับเรือนครัว

ตัวเรือนจะเป็นโถงยาวและกว้าง คนไทขาวไม่นิยมแบ่งห้องโดยใช้ผ้าม่านเหมือนไทดำที่แบ่งห้องอย่างชัดเจน แต่จะใช้ไม้จริงหรือฝาไม้ไผ่กั้นห้องแทน หรือบางหลังก็จะไม่กั้นห้องเลย แต่จะต่อเติมเรือนออกไปอีกส่วนให้เป็นเรือนนอน

ส่วนที่เป็นชานจะไม่ค่อยพบมากนัก เนื่องจากถูกดัดแปลงกลายเป็นเรือนครัวหมดแล้ว ทำให้เป็นเรือนที่มีครัวแยกออกมาเป็นสัดส่วนซึ่งเตาไฟของไทดำและไทขาวจะมีลักษณะเหมือนกัน เพราะใช้ฟืนและถ่านเป็นเชื้อเพลิง จึงสร้างกระบะทรงสี่เหลี่ยมไว้รองรับภาชนะในการหุงต้ม

เรือนไทขาว เมืองไมโจว
ถ่ายภาพเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๙

วิธีการปลูกเรือน โดยใช้เทคนิคการเข้าเดือย และวัสดุที่ใช้ในการสร้างนั้นก็ไม่ได้แตกต่างไปจากเรือนไทดำเลย เนื่องจากไม้ในเขตเดียวกันนี้เป็นสิ่งที่หาได้ง่าย และมีมากพอในการสร้างเรือน ส่วนรูปทรงของบ้านไทขาวนั้นมีมากมายหลายแบบ และมีขนาดใหญ่ เพราะต่อเติมส่วนต่างๆ ของเรือนมากจึงพอที่จะจำแนกได้ดังนี้

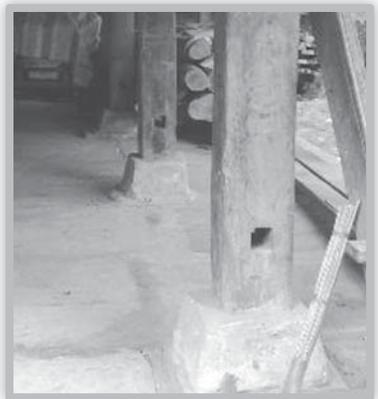
๑. เรือนที่สร้างจากไม้ไผ่ ซึ่งเป็นเรือนที่พบเห็นได้ทั่วไปตามชนบท มีโครงสร้างเป็นไม้จริง แต่ส่วนประกอบอื่นๆ อาทิ ฝาเรือน พื้นเรือน บันได จะทำมาจากไม้ไผ่

๒. เรือนแบบจั่วเดียว มีลักษณะเป็นเรือนขนาดกลางถึงใหญ่ แต่มีเพียงจั่วเดียวบางที่มีการขยายต่อเติมบ้านออกไปทางด้านข้างและด้านหลัง ใช้ไม้จริงเป็นส่วนประกอบเป็นส่วนมาก

๓. เรือนแบบสองจั่ว เป็นเรือนขนาดใหญ่มีการต่อเติมเรือนจั่วเดียวอีกหลังหนึ่งให้อยู่ด้านข้าง ตรงกลางระหว่างชายหลังคาทั้งสองหลังมีรางรินไว้รองรับน้ำฝนไม่ให้เข้าในตัวเรือน วัสดุส่วนใหญ่จะใช้ไม้จริงมากกว่าไม้ไผ่

๓.๒.๑ ส่วนประกอบของเรือนไทขาว

เสา นิยมใช้ไม้ซุงทั้งท่อน สูงจากพื้นจนถึงชายหลังคาเช่นเดียวกันกับบ้านไทดำ แต่จะเริ่มมีการตกแต่งให้เป็นทรงเหลี่ยม การวางของเสาก็เช่นกัน ไม้ใช้วิธีการฝัง ฐานเสาไม้วางบนวัสดุที่รองรับ จำพวกก้อนหินขนาดใหญ่ ปูนซีเมนต์ที่หล่อเป็นฐาน บางหลังก็จะยึดไม้ให้ติดกับปูนที่เป็นฐานรองเลย

เสาเรือนไทขาว เมืองไมโจว

โครงสร้างเรือน ทำมาจากไม้จริง การวางคานใช้ไม้ซุงทั้งท่อน เป็นคานวางโครงสร้างภายในเรือน และใช้วิธีการทำลิ้มเข้าเตี๋ยในการประกอบ ชิ้นส่วนต่างๆ เข้าไว้ด้วยกันส่วนไม้ที่ใช้ยึด หลังคาก็จะเป็นไม้ไผ่ที่ใช้ทั้งปล้อง ในเรือน บางหลังของไทขาวจะมีภาพเขียนเป็น ลวดลายต่างๆ บนคานวัสดุที่ใช้ทำหลังคานั้นมีทั้งหญ้าคา กระเบื้องว่าว กระเบื้องลอน กระเบื้องดินเผาสิ่งที่น่าสนใจในมากคือ การใช้ หญ้าคามุงหลังคาในปริมาณที่มาก โดยจะ วางซ้อนทับกันจนเป็นแผ่นหนาเกือบ ๑ เมตร ซึ่งน่าจะให้ความอบอุ่นภายในเรือน มากกว่าการมุงชั้นเดียว

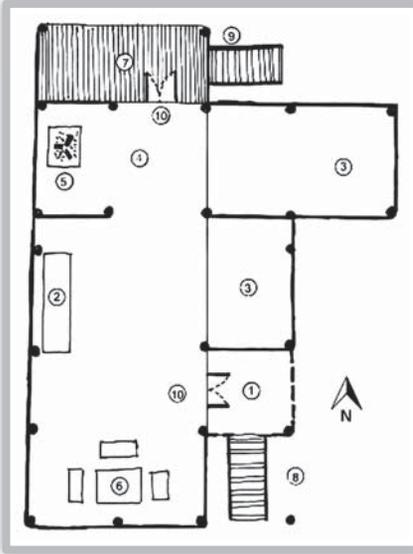
โครงสร้างข้อ แป และเครื่องหลังคา

ฝาและพื้นเรือน วัสดุที่ใช้ทำ ฝาเรือนนั้นจะมีหลากหลายมาก จำพวกไม้จริง หรือไม้กระดาน ไม้ไผ่สานลายต่างๆ และ ดินผสมกับฟาง ซึ่งต้องใช้ไม้ไผ่เป็นโครงสร้าง ภายในก่อน แล้วจึงใช้ดินที่ผสมแล้วนั้น โบกทับ ภายตัวเรือนใช้หน้าต่างที่ออกแบบ มาใช้กับสภาพแวดล้อมอย่างเหมาะสม โดยมีความสูงในแนวตั้งประมาณ ๑.๕-๒.๐๐ เมตร จากชายคาถึงพื้นเรือน ซึ่งด้านในกันด้วยไม้ ระเบียบความสูงประมาณ ๕๐ เซนติเมตร

วิธีการสร้างเรือนแบบเข้าไม้ โดยใช้ลิ้ม และเตี๋ย

บานหน้าต่างจะเรียงติดกันหลายบาน เมื่อเปิดหน้าต่างออกในตอนกลางวัน ก็จะมีลักษณะคล้ายระเบียงทำให้ตัวเรือนเปิดโล่ง ช่วยในการระบายอากาศได้ดี เมื่อเวลาปิดหน้าต่างในตอนกลางคืน ก็เหมือนฝาเรือน

- ๑ ระเบียง
- ๒ ตู้และชั้นวางของ
- ๓ ห้องนอน
- ๔ เรือนครัว
- ๕ เต้าไฟ
- ๖ โต๊ะรับแขก
- ๗ ชานแดด
- ๘ บันไดหน้าเรือน
- ๙ บันไดหลังเรือน
- ๑๐ ประตู

ผังเรือนไทย

๕. ลักษณะทางภูมิศาสตร์และความเชื่อของคนไทยที่มีอิทธิพลต่อสถาปัตยกรรม

สิ่งแวดล้อม เป็นตัวกำหนด รูปแบบของเรือนให้สอดคล้องกับถิ่นที่อยู่อาศัยตามบริเวณนั้น ๆ เพื่อให้ตัวเรือนมีอายุการใช้งานได้นาน แข็งแรงคงทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศ รวมถึงวัสดุที่หาได้ง่าย เรือนไทดำและไทยขาว จึงเน้นวัสดุในท้องถิ่นที่หาได้เอง หลักการสร้างเรือนจึงเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ผ่านการทดลอง การปรับปรุงแก้ไข และการสั่งสมประสบการณ์จากรุ่นสืบต่อสู่อีกรุ่นถ่ายทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีปัจจัยเกี่ยวข้อง ดังนี้

๑. ภูมิอากาศ ดินแดนที่คนไทอาศัยอยู่ค่อนข้างมีอากาศร้อนชื้น ในขณะที่ฤดูหนาวมีอุณหภูมิค่อนข้างต่ำ จึงต้องสร้างเรือนให้สัมพันธ์กับลักษณะอากาศทั้ง ๒ ประเภท คือ

- ความสัมพันธ์กับอากาศร้อนชื้น ลักษณะอากาศเช่นนี้ต้องสร้างเรือนที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก จึงสร้างเรือนไม่ยกพื้นสูง ไม่ปิดฝาเพดานหลังคา ในเรือนไทขาวสร้างหน้าต่างแนวสูงจากพื้นเรือนจนเกือบถึงชายหลังคา เพื่อเปิดรับให้ลมโกรกเข้ามาในตัวเรือนสะดวก หากในช่วงที่อากาศหนาวก็ปิดหน้าต่างไม่ให้ลมเข้า ในเรือนไทดำบางหลังติดประตูบานเพี้ยมแทนหน้าต่างบริเวณด้านที่ติดกับกระเบื้อง เพื่อให้อากาศถ่ายเท
- ความสัมพันธ์กับอากาศหนาว ต้องสร้างเรือนที่ป้องกันลมหนาว ดังจะเห็นผังการวางเรือน มักวางจั่วเรือนขวางตะวัน คือหันจั่วเรือนไปทางแกนทิศเหนือและใต้ เพื่อไม่ให้ลมที่พัดทางเหนือได้เข้ามาในเรือน และรับแสงแดดในด้านตะวันออกและตะวันตก ทั้งนี้เรือนไทขาว เมืองไมโจว ยังเพิ่มความหนาของชั้นหลังคา หนาๆคาให้หนามากขึ้น ส่วนเรือนไทดำใช้วิธีการตั้งเตาไฟไว้ในเรือน เพื่อสร้างความอบอุ่น

๒. ภูมิประเทศ หมู่บ้านไทดำและไทขาวตั้งอยู่บนที่ดอนเลาะไปตามทิวเขา การสร้างเรือนจึงต้องวางด้านยาวของตัวเรือนไปตามความยาวของแนวเขา เพื่อให้สะดวกต่อการตั้งเสา^{๑๑๑} ทั้งนี้แนวเขาของเวียดนามส่วนใหญ่เป็นแถวยาวจากเหนือ ลงมาทางใต้ จึงเหมือนกับการบังคับทิศทางให้ตัวเรือนหันหน้าจั่วไปแนวแกนเหนือใต้ การสร้างหมู่บ้านไว้ที่เนินยังมีข้อดีคือเป็นที่น้ำท่วม

^{๑๑๑} วีระ อินพันทัง, ต้นข้าว ปาณินท์, อภิรดี เกษมสุข, โชติมา จตุรวงศ์, ๒๕๔๗. **สรุปผลงานวิจัยโครงการส่งเสริมกลุ่มวิจัย สกว. โครงการภูมิปัญญา พัฒนาการ และความสัมพันธ์ระหว่างกันของเรือนพื้นถิ่นไทย-ไท : คุณลักษณะของสถาปัตยกรรมสิ่งแวดล้อมในเรือนพื้นถิ่น.** อ่างแล้ว. หน้า ๑๓.

ไม่ถึง และไม่มีปริมาณขึ้นมากจนเกินไป บริเวณที่ลุ่มน้ำมีความชื้นสูงจึงเหมาะแก่การเพาะปลูกข้าวที่ต้องใช้น้ำในปริมาณมาก

๓. ทรัพยากรท้องถิ่น ในพื้นที่ที่ชาวไทดำและไทขาวอาศัยอยู่ มีทรัพยากรป่าไม้อุดมสมบูรณ์ การสร้างเรือนด้วยไม้จึงสะดวกมากกว่า เพราะไม้มีปริมาณมาก หาได้ง่าย ไม่ต้องลงทุนทรัพย์ โดยเฉพาะไม้ไผ่ เป็นไม้โตเร็ว มีความแข็งแรง มีคุณสมบัติหลากหลาย เช่น มีความยืดหยุ่น นำมาสานเป็นผนังบ้านได้ ลำต้นแข็งแรงใช้ทำโครงสร้างได้ เป็นต้น

ด้านความเชื่อ ลักษณะเฉพาะของคนไทในเวียดนามนั้น มีความแตกต่างจากชาวไทในกลุ่มต่าง ๆ เป็นอย่างมาก เพราะยังมีกรนับถือผีอย่างจริงจัง แม้ว่าในปัจจุบันคนไทรุ่นใหม่เริ่มมีการนับถือพุทธและคริสต์บ้าง แต่ก็ยังคงให้ความสำคัญกับการนับถือผีเพื่อควบคุมดูแลระบบสังคมคนไท ฉะนั้นจึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้คนไทยังมีวิถีชีวิตและกรอบในการปฏิบัติตนในสังคมที่เหนียวแน่นในเรื่องผีซึ่งแฝงด้วยแนวคิดแบบชนวนชาตินิยม

ในการนับถือผีของคนไทดำนั้นเคร่งครัดกว่าของคนไทขาวมาก หากจะทบทวนจากเอกสารต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็ตำานานหรือนิทานของกลุ่มไท และทฤษฎีของนักวิจัยหลายท่านแล้ว ได้กล่าวถึงต้นกำเนิดกลุ่มไทที่เมืองล่อและเมืองแดงเป็นแห่งแรก ๆ ซึ่งกลุ่มเมืองเหล่านี้เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของไทดำมาก่อน แล้วหลังจากนั้นก็จะมีคนจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นที่อยู่อาศัย แล้วรับเอาวัฒนธรรมและภาษาของกลุ่มไทไปใช้ จนกลายเป็นกลุ่มไทขาวขึ้น ตามตำนานเมืองใดจึงอาจเป็นไปได้ว่าการที่คนไทขาวไม่ค่อยเคร่งครัดในการนับถือผีเพราะไทกลุ่มนี้มีการผสมผสานกันของไทดำและคนจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองของกลุ่มไท โดยมีข้อแตกต่างระหว่างเรือนไทดำและไทขาว ดังนี้

๑. เรือนไทขาวไม่มีกะล่อหอง (ห้องผี) แต่จะมีหิ้งผีอยู่กลางเรือน และให้ความสำคัญกับผีฝ่ายแม่เทียบเท่าผีฝ่ายพ่อ ทั้งนี้อาจจะมีความคิดของคนจีนแฝงอยู่ ในเรื่องของการวางหิ้งผีไว้กลางเรือน แตกต่างจากเรือนไทดำที่มีตำแหน่งห้องผีที่ชัดเจน โดยตั้งอยู่ในห้องแรกของเรือน ก่อนที่จะเป็นห้องนอน

ของผู้อาวุโส ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเคารพฝอย่างสูงสุด หมายถึงการที่ฝีบรพบุรุษ เป็นใหญ่ที่สุดในครอบครัว ดังนั้นผู้ที่อยู่ในเรือนจึงควรเคารพและประพฤติตน ตามทำนองคลองธรรม แม้ว่าผู้ที่เป็นเจ้าของเรือนหรือผู้อาวุโสจะมีสิทธิและ อำนาจอันชอบธรรมในครอบครัว แต่ก็ต้องยอมรับอำนาจที่เป็นนามธรรม ของฝี การที่คนไทดำมีห้องฝีไว้ในเรือน จึงหมายถึงการอยู่ร่วมกันของเชื้อสาย เครือญาติเดียวกัน แม้จะอยู่ในสถานะใดก็ตาม ดังนั้นฝีในความคิดของไทดำ จึงเปรียบเสมือนเสาหลักของบ้าน เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และสามารถปกป้อง รักษาลูกหลานได้ นอกจากนี้ห้องฝีจะเป็นที่สิงสถิตของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ก็ยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวได้ หรือดูใจวันเดือนปีเกิดของผู้ที่อาศัยอยู่ในเรือนนั้น จึงเหมือนกับการฝากให้ฝีบรพบุรุษเป็นผู้รักษาขวัญของลูกหลานในครอบครัว ใ้ปลอดภัย ดังนั้นความสำคัญของห้องฝีในกลุ่มไทดำไม่ใช่เพียงแค่สถานที่ กราบไหว้เพื่อระลึกถึงบรรพบุรุษเท่านั้น แต่ยังหมายถึงใจกลาง ซึ่งเป็นหัวใจหลัก ของบ้านด้วย หากมองจากพื้นที่ของฝีที่มีอยู่ในเรือน แสดงให้เห็นว่าชาวไทดำ นับถือฝีอย่างเคร่งครัดมากกว่าชาวไทขาวที่ค่อนข้างยึดหยุ่น หรืออาจคลาย ความเชื่อเรื่องฝีลงไป

๒. เรือนไทดำในอดีตนิยมสร้างเขากุดติดบริเวณจั่วหลังคา แต่ในปัจจุบัน เรือนไทดำไม่นิยมใช้เขากุดแล้วทั้งนี้กลุ่มไทขาวไม่มีการทำเขากุดติดบนจั่วหลังคา เรือนเลย

๓. พื้นที่ใช้สอยภายในตัวเรือนไทดำ แบ่งเป็นสัดส่วนมากกว่าผังเรือน ไทขาว ซึ่งเรือนไทดำมีองค์ประกอบของกะล่อหอง (ห้องฝี) ห้องนอน เตาไฟ สำหรับผู้ชายอยู่ทางหน้าเรือน และเตาไฟสำหรับผู้หญิงอยู่หลังเรือน ทั้งนี้ยังจัด สัดส่วนพื้นที่ผู้หญิงและผู้ชายอย่างชัดเจน ซึ่งพื้นที่ตั้งแต่บันไดหน้าเรือน ห้องฝี จนถึงกลางเรือนเป็นของผู้ชาย ส่วนผู้หญิงใช้พื้นที่หลังเรือน แสดงถึงการให้น้ำหนัก และความสำคัญกับเพศชาย ที่เป็นผู้สืบสายด้าปู่ (ด้าแม่นก) มากกว่าฝ่ายหญิง แต่ภายในเรือนไทขาวไม่มีแบบแผนการจัดพื้นที่ห้องฝี และห้องนอนอย่างเป็นทางการ ระเบียบเหมือนเรือนไทดำอาจสอดคล้องกับข้อสันนิษฐานของสุมิตร ปิติพัฒน์

ที่ว่าไทขาวเป็นกลุ่มคนไทดำที่ผสมกับคนจีนที่อพยพมาจากมณฑลกว๋างตุ้ง จึงไม่เคร่งครัดฝึมากนัก อีกทั้งให้ความสำคัญกับฝ่ายหญิงมากขึ้น (ด้าแม่หลง)

จะเห็นได้ว่าเรือนไทดำและไทขาวนั้นมีความแตกต่างกันเล็กน้อย ทั้งนี้เนื่องจากอาศัยอยู่ในคนละเมือง ที่ห่างไกลกันออกไป ซึ่งแล้วแต่ธรรมเนียมหรือความชอบของแต่ละกลุ่มว่าจะออกแบบตกแต่งเรือนของตนให้เป็นอย่างไร จากการศึกษาจะเห็นว่ากลุ่มไทขาวมีการปรับตัวตามสมัยนิยมมากกว่ากลุ่มไทดำที่ยังมีความเชื่ออย่างเคร่งครัด ซึ่งแสดงออกจากการที่ไทขาวมีรูปแบบบ้านหลากหลายมากกว่า ทั้งในเรื่องของการตกแต่ง วัสดุที่ใช้ และขนาดของเรือน

๑๑ บทสรุป

โลกทัศน์ของชาวไทในเวียดนาม ผีเป็นเสมือนเครื่องควบคุม จัดระเบียบสังคม โดยเฉพาะความคิดของคนไทดำนั้น ผีหมายถึงทุกสิ่งในชีวิต เพราะผีจะอยู่กับเราตั้งแต่เกิดถึงตาย ผีจะอยู่ในทุกที่แม้แต่กับสิ่งของเครื่องใช้ แม้ว่าความหมายของผีนั้นจะเป็นผีดีหรือผีร้ายก็ตาม ความเชื่อเรื่องผีก็ยังคงแฝงอยู่ในทุก ๆ การกระทำของคนไทดำ โดยผีที่ใหญ่กว่าผีทั้งปวงคือ ผีแถน เสมือนเทพองค์หนึ่งที่อยู่บนสวรรค์ ส่วนผีอื่น ๆ ก็จะเป็นผีบรรพบุรุษ ผีบ้านผีเรือน นั่นคือวิถีชีวิตของชาวไทดำที่อยู่ร่วมกับผีได้โดยไม่คิดว่าเป็นสิ่งแปลกปลอมในชีวิต เพราะผีไม่ได้ทำให้เกิดความวุ่นวายในสังคม แต่กลับจรรโลงสังคมไทดำให้มีระเบียบแบบแผนในตัวเอง โดยใช้ระบบผีมาช่วยสร้างประเพณีหรือจารีตทางสังคม ส่วนชาวไทขาวมีความเชื่อเรื่องผีเช่นกัน แต่ไม่เคร่งครัดมากเท่ากับชาวไทดำ ซึ่งสังเกตได้จากเรือนไทขาว ไม่ได้ให้ความสำคัญกับห้องผีเท่ากับเรือนชาวไทดำ

ถิ่นฐานของชาวไทดำและไทขาว อยู่บริเวณทางตอนเหนือของเวียดนาม มีสภาพอากาศค่อนข้างเย็น มีพื้นที่ภูเขาสูงสลับกับที่ราบ ชาวไทอาศัยอยู่ระหว่างที่ราบระหว่างหุบเขา โดยมีแม่น้ำไหลผ่าน เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภค แตกต่างจากชาวเขาที่อาศัยอยู่บนภูเขาสูง หมู่บ้านของไทดำและไทขาวมีลักษณะ

คล้ายคลึงกันคือ ที่ดอนบริเวณเชิงเขาเป็นที่ตั้งของหมู่บ้าน ถัดลงมาบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเป็นที่เพาะปลูก ในช่วงระยะเวลาที่สำรวจเมืองเดียนเบียนฟูของชาวไทดำ และเมืองไมโจวของชาวไทขาว เริ่มสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือน และการใช้งานตัวเรือน โดย เรือนไทดำที่สร้างแบบหลังคาโค้งทรงกระดองเต่ามีให้เห็นน้อยมาก แต่เรือนแบบหลังคาทรงจั่วตรงเป็นที่นิยมมากกว่า ซึ่งมีลักษณะเป็นเรือนไม้จริง ค่อนข้างแข็งแรง บางหลังต่อเติมได้ถุนเรือนเป็นห้องก่อปูน ทั้งยังใช้วัสดุสมัยใหม่มาผสมผสานมากขึ้นเช่น การใช้หลังคากระเบื้อง การสร้างเรือนด้วยปูน เป็นต้น ส่วนเมืองไมโจว บางหมู่บ้านจัดทำเป็นหมู่บ้านไฮมสเตย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จึงปรับตัวเรือนให้เป็นที่พักของนักท่องเที่ยว

การเปลี่ยนแปลง หรือปรับเปลี่ยนรูปแบบเรือนของชาวไทดำ และไทขาวในเวียดนามมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นพลวัตทางสังคมที่เป็นไปตามธรรมชาติของมนุษย์ ผู้รู้จักการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยนิยม บทความชิ้นนี้อาจช่วยบันทึกเรื่องราวที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อในอนาคตเมื่อรูปแบบเรือนเดิม ๆ สูญหายไป อาจเป็นประโยชน์ในการให้ข้อมูล

บรรณานุกรม

กัญญา ลีลาชัย. ๒๕๔๔. **ประวัติศาสตร์ชนชาติไทย**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิดิทัศน์. คำจอง. ๒๕๓๗. **ประวัติศาสตร์และเอกสารไทดำในเวียดนาม**. เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพิเชษฐ สายพันธ์ บรรณาธิการ. ๒๕๕๓. **ทฤษฎีบ้านเมือง ศาสตราจารย์คำจอง กับการศึกษาชนชาติไทย**. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.

ภัททิยา ยิมเรวัต. ๒๕๔๔. **ประวัติศาสตร์สิบสองจุไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด.

ยุคติ มุกดาวิจิตร. ๒๕๕๗. **ประวัติศาสตร์ไทดำ : รากเหง้าวัฒนธรรม-สังคมไทย และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้**. กรุงเทพฯ : สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม.

วีระ อินพันทัง, ต้นข้าว ปาณินท์, อภิรดี เกษมสุข, โชติมา จตุรวงศ์. ๒๕๔๗. **สรุปผลงานวิจัยโครงการส่งเสริมกลุ่มวิจัย สกว. โครงการภูมิปัญญา พัฒนาการ และความสัมพันธ์ระหว่างกันของเรือนพื้นถิ่นไทย-ไท : คุณลักษณะของสถาปัตยกรรมสิ่งแวดล้อมในเรือนพื้นถิ่น**. กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุภางค์ จันทวนิช และจากรุวรรณ พรหมวัง ขำเพชร. ๒๕๓๘. **การศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไทย. กลุ่มชาติพันธุ์ไทขาว**. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.

สุมิตร ปิติพัฒน์. ๒๕๔๕. **ศาสนาและความเชื่อ ไทดำในสิบสองจุไทย**. สถาบันไทยคดีศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.